

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v105.2025.27>

Є. В. Тирлич

АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ЗАСАД ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЙНИХ ЕКСПЕРТИЗ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Постановка проблеми. Відповідно до ч. 2 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі по тексту – КПК України), висновок експерта відноситься до окремого різновиду доказів та посідає важливе місце при розслідуванні кримінальних правопорушень, визначення окремих фактів і обставин, що мають значення [1]. При цьому призначення ідентифікаційних експертиз полягає у встановленні індивідуальної totoжності з особами та предметами, з'ясуванні особи правопорушника, знаряддя скоєння злочину, засобів, тощо.

Одним із етапів проведення експертизи (отримання висновку експерта) є збір зразків необхідних для проведення конкретної експертизи. Водночас, рівень дотримання правових норм при отриманні зразків для проведення ідентифікаційних експертиз є вирішальним при вирішенні питань допустимості висновку експерта, наданого за результатами дослідження даних зразків, як доказу в кримінальному процесі. Так, будь-яке нормативне порушення правил збору зразків може стати критичним для ефективного розслідування кримінального правопорушення.

Крім того, проблемним питанням є недостатня урегульованість законодавцем окремих аспектів процесу отримання зразків, що перешкоджає якісному здійсненню досудового розслідування та спричиняє формування неоднорідної практики та позицій під час кримінального процесу.

Відтак, залишається актуальною необхідність комплексного аналізу правових засад, що регулюють порядок отримання зразків для ідентифікаційних проведення експертиз, а також визначення недоліків чинного законодавства у цій сфері й встановлення шляхів їх вирішення з метою оптимізації останнього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти процесу отримання зразків для проведення експертиз під час кримінального провадження у своїх працях досліджували такі науковці, як А.О. Антоцюк, Л.О. Басюк, В.В. Варава, О.В. Сачко, В.М. Тертишник та інші. Зокрема, В.П. Кушпін, А.І. Палюх, М.І. Смук значну увагу приділили дослідженню порядку отримання саме біологічних зразків [2], а А.М. Тимчишин у своїх працях аналізував застосування спеціальних знань експерта в кримінальному процесі загалом і лише дотично висвітлив питання процесу збору зразків для нього [3]. Разом з тим, залишається недостатньо дослідженим вплив окремого виду експертиз, а саме ідентифікаційних експертиз, на процес отримання зразків для них.

З урахуванням вищезазначеного, **метою статті** є: комплексний аналіз правових засад отримання зразків через призму ідентифікаційних експертиз, формулювання пропозицій щодо вдосконалення норм кримінального процесуального права

у досліджуваній сфері для забезпечення законності та ефективності процесу збору доказової бази в кримінальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Етимологічно термін «ідентифікація» походить від латинського слова «identifico» та перекладається як ототожнювати, встановлювати співпадіння [4, с. 6].

Так, сутність ідентифікаційної експертизи полягає у проведенні порівняльного дослідження щодо об'єктів з місця скоєння кримінального правопорушення та отриманих в ході досудового розслідування з метою встановлення причетності до скоєння злочинного діяння підозрюваних, конкретних знарядь вчинення правопорушення, засобів та інших об'єктів. Цими об'єктами можуть слугувати речові докази, документи, живі люди і трупи. Як слушно зазначають В.П. Кушпіт, А.І. Палюх, М.І. Смух, значну частину зразків для проведення ідентифікаційних експертиз посідають біологічні зразки, а саме об'єкти крові, тканини та виділення, що відбираються в особи, крім того ними можуть слугувати відбитки пальців рук, зліпки зубів, зразки почерку [2, с. 142].

Для аналізу порядку отримання зразків для ідентифікаційних експертиз слід, в першу чергу, з'ясувати їх правовий статус. Так, згідно ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [5].

Як вбачається з положень ч. 2-3 ст. 245 КПК України, порядок відібрання зразків з речей і документів встановлюється згідно з положеннями про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 160-166 КПК України). Відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 КПК України (Освідчування особи) [1].

Таким чином, законодавець нормативно не визначає конкретний перелік, що може відноситись до об'єктів експертизи (тобто зразками можуть слугувати будь-які об'єкти), проте розрізняє окремі порядки для отримання зразків з речей і документів та біологічних зразків.

Разом з тим, у наказі Мін'юсту від 08.10.98 № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» наводиться перелік експертиз поділених за предметом дослідження та з методичними рекомендаціями з проведення для кожної з них [6]. Проте, в чинному законодавстві не розмежовуються види судових експертиз за їх завданням, на підставі чого можна зробити висновок, що для проведення ідентифікаційних експертиз необхідно слідувати загальному порядку збору зразків з урахуванням особливостей конкретної експертизи та положень ст. 245 КПК України.

При виборі порядку отримання зразків з речей і документів та біологічних зразків слід розуміти, які саме об'єкти підпадають під поняття «річ», «документ» і «біологічний зразок».

Відповідно до ст. 99 КПК України документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомо-

гою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження [1]. Так, законодавець надає досить вичерпне розуміння поняття «документ» та конкретизує його в ч. 2 вказаної статті.

При цьому, в КПК України не наводиться тлумачення поняття «річ», але надається розуміння об'єктів, що відносяться до речових доказів, а саме матеріальні об'єкти, які були знаряддям вчинення кримінального правопорушення, зберегли на собі його сліди або містять інші відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження, в тому числі предмети, що були об'єктом кримінально протиправних дій, гроші, цінності та інші речі, набуті кримінально протиправним шляхом або отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення [7, с. 207].

Відтак, на підставі ч. 3 ст. 3 КПК України для тлумачення поняття «річ» використовується положення ст. 1 Цивільного кодексу України, згідно якої річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки [8].

Як зазначають А.О. Антошук та Л.О. Басюк, під правовий режим речі підпадають, в тому числі, і одяг людини або його окремі елементи [7, с. 207-208]. Одяг або його окремі елементи, взуття часто виступають об'єктами ідентифікаційних експертиз, наприклад трасологічної, під час проведення якої вирішуються питання, пов'язані з ідентифікацією (ототожненням) знаряддя за пошкодженнями, що є на даному одязі або установленням належності єдиному цілому частин одягу, що досліджується [6]. З урахуванням ч. 2 ст. 245 КПК України взяття даних об'єктів як зразків для проведення ідентифікаційної експертизи повинно відбуватись згідно порядку для отримання зразків з речей і документів, а саме у відповідності до положень щодо тимчасового доступу до речей і документів.

В свою чергу, згідно ч. 1 ст. 241 КПК України, дізнавач, слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на його тілі, одязі, в якому він перебуває, слідів кримінального правопорушення та їх вилучення або виявлення особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу [1]. Тобто процес освідування також передбачає відбір (вилучення) одягу особи, його окремих елементів чи взуття для подальшого його використання в інтересах досудового розслідування, в тому числі під час проведення експертизи.

Таким чином, в кримінальному процесуальному законодавстві існує конкуренція правових норм щодо визначення конкретного порядку отримання зразків з одягу особи, його окремих елементів чи взуття, що часто використовуються при проведенні ідентифікаційних експертиз та мають вагомий вплив на хід як досудового розслідування так і кримінального процесу загалом. Враховуючи значимість цих об'єктів як зразків для проведення ідентифікаційних експертиз, така конкуренція в порядку їх отримання є критичною, прямо загрожує для визнання висновків експертів за наслідками таких експертиз недопустимими та сприяє перешкодженню розслідуванню кримінальних правопорушень.

Згідно положень ст. 242 КПК України, експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [1]. Крім того, в ч. 2 зазначеної статті передбачаються випадки, коли слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи.

Загальним для усіх експертиз є правило, яке полягає у накладенні обов'язку із отримання зразків для експертизи на сторону кримінального провадження, що звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза була призначена слідчим суддею [1].

Так, для отримання права на відібрання зразків з речей і документів, сторони кримінального провадження мають звернутися до слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, за винятком зазначених у ст. 161 КПК України, а слідчий має звернутися із зазначеним клопотанням за погодженням з прокурором [1].

Після отримання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд здійснює судовий виклик особи, у володінні якої знаходяться такі речі і документи. Винятком є випадок, якщо заявник (сторона, що подала клопотання) доведе наявність достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, у такому разі клопотання розглядається без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться. Так, у повістці про судовий виклик особі, у володінні якої знаходяться необхідні речі та документи для проведення експертизи, зазначається про обов'язок збереження речей і документів у тому вигляді, який вони мають на момент отримання судового виклику. Крім того, якщо особа, у володінні якої знаходяться необхідні речі та документи не прибула до суду без поважних причин або не повідомила ці причини неприбуття, це не є перешкодою для розгляду клопотання [1].

Для надання тимчасового доступу до речей і документів, ініціатор клопотання повинен довести наявність достатніх підстав вважати, що витребувані речі або документи: 1) перебувають або можуть перебувати у володінні відповідної фізичної або юридичної особи; 2) самі по собі або в сукупності з іншими речами і документами кримінального провадження, у зв'язку з яким подається клопотання, мають суттєве значення для встановлення важливих обставин у кримінальному провадженні; 3) не становлять собою або не включають речей і документів, які містять охоронювану законом таємницю. Також, якщо сторона кримінального провадження, яка подала клопотання, доведе наявність достатніх підстав вважати, що без вилучення витребуваних речей і документів існує реальна загроза їх зміни або знищення, або таке вилучення необхідне для досягнення мети отримання доступу до речей і документів, слідчий суддя, суд може дати розпорядження про надання можливості відповідного вилучення речей і документів [1].

Тимчасовий доступ до речей і документів надається на підставі ухвали, що постановляється за результатами розгляду клопотання про надання тимчасового доступу до речей і документів. Особа, яка зазначена в ухвалі як володілець речей

або документів, зобов'язана надати тимчасовий доступ до зазначених в ухвалі речей і документів заявнику. Як зазначалось раніше, сторона, що ініціювала процес отримання зразків для експертизи зобов'язана самостійно їх зібрати. Даний обов'язок виконується шляхом пред'явлення заявником оригіналу ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів та вручення її копії володільцю даних речей або документів. До обов'язків заявника також входить залишення володільцю опису речей і оригіналів або копій документів, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді, суду. На вимогу володільця заявник повинен залишити копії вилучених оригіналів документів через використання засобів володільця (за його згодою) або за рахунок власних ресурсів [1].

У разі невиконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, якій надано право на доступ до речей і документів на підставі ухвали, має право постановити ухвалу про дозвіл на проведення обшуку з метою відшукування та вилучення зазначених речей і документів. У разі якщо дозвіл на проведення обшуку надано за клопотанням сторони захисту, слідчий суддя, суд доручає забезпечення його проведення слідчому, прокурору або органу Національної поліції за місцем проведення цих дій. При цьому, проведення обшуку здійснюється за участю особи, за клопотанням якої надано дозвіл на його проведення [1].

Отримання тимчасового доступу до речей і документів та вилучення необхідних об'єктів як зразків для експертизи в якості самостійної слідчої дії повинна оформлюватись протоколом у відповідності до вимог передбачених ст. 104 КПК України. Порушення вимог зазначеної статті тягне за собою визнання отриманих зразків неправомірними та подальше визначення висновку експерта за результатами проведеної експертизи з використанням даних зразків – недопустимим доказом.

Детально проаналізувавши зазначений порядок з отримання зразків для проведення ідентифікаційних експертиз шляхом отримання тимчасового доступу до речей і документів, можна виокремити низку недоліків, що негативно впливають на хід кримінального процесу та можуть перешкоджати розслідуванню кримінальних правопорушень.

По-перше, достатність підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, є досить оціночним судженням та законодавцем не наводиться тлумачення чи конкретизація меж реальності такої загрози. Даний недолік дозволяє створювати неоднорідну судову практику з визначення існування реальної загрози зміни або знищення речей чи документів та надає час особі, у володінні якої знаходяться необхідні речі або документи, вчасно їх знищити або зіпсувати.

По-друге, у КПК України не зазначаються часові рамки розгляду клопотання про надання тимчасового доступу до речей та документів, що не лише знижує ефективність процесу в цілому, а й порушує загальні засади кримінального провадження в частині розумності строків.

Крім того, слід погодитись з А.О. Антощук, Л.О. Басюк, які зазначають, що додаткове отримання ухвали на проведення арешту при відмові добровільно надати тимчасовий доступ до речей або документів особою є нелогічним та створює додаткову мож-

ливість приховати або знищити необхідні речі або документи як зразки для експертизи [7, с. 209]. Так, повідомлення особи-володільця запитуваних речей або документів і надання їй можливості відмовитись від проведення процесуальної дії значно підвищує ризик незворотної втрати зразків для ідентифікаційних експертиз, що можуть мати визначне значення для ходу розслідування кримінального правопорушення.

Ще одним способом отримання зразків для ідентифікаційних експертиз є їх добровільне надання. Так, даний спосіб не є прямо передбаченим кримінальним процесуальним законодавством, проте і не суперечить його положенням. Оскільки зразки необхідні для проведення експертизи та подальшого отримання висновку експерта, що відноситься до категорії доказів, то отримання необхідних зразків за добровільною згодою особи-надавача узгоджуються з положеннями ст. 93 КПК України та принципом диспозитивності кримінального процесу.

Безпосередньо від сторони, що ініціювала проведення ідентифікаційної експертизи, залежить порядок оформлення фактичного моменту отримання необхідних для проведення таких експертиз зразків. У разі якщо експертиза проводиться стороною обвинувачення, добровільне отримання зразків необхідно зафіксувати в ході проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, шляхом складання протоколу, відповідно до вимог ст. 104 КПК України. Якщо ініціювала проведення експертизи сторона захисту, то зразки передаються самостійно безпосередньо до експерта (експертній установі).

На підставі вищезазначеного, можна підсумувати, що способи отримання зразків для проведення ідентифікаційних експертиз за характером волевиявлення сторін кримінального процесу розрізняються на добровільні та такі, що вилучаються ході проведення слідчих (розшукових) дій.

В.В. Варава, О.В. Сачко, В.М. Тертишник виділяють основні правові засади, відповідно до яких має здійснюватись вилучення зразків для проведення експертиз: забезпечення прав і свобод людини; отримання зразків належною особою у передбаченому порядку; забезпечення достовірності походження зразків від конкретного об'єкта; правильне документування ходу і результатів слідчої дії; отримання зразків належної якості; отримання їх у необхідній кількості [9, с. 40].

Забезпечення прав і свобод людини є основною засадою загального кримінального процесу та має на меті дотримання передбаченого Конституцією, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, іншими чинними нормативно-правовими актами доктрини верховенства права.

Принцип отримання зразків належною особою полягає в наявності у особи, що проводить відповідну слідчу (розшукову) дію, відповідних повноважень наданих на підставі відповідного юридично-значущого документу.

Забезпечення достовірності походження зразків від конкретного об'єкта досягається за рахунок повного процесуального оформлення дій відповідно до вимог чинного законодавства в сфері кримінального процесу, а також фіксування процесу отримання зразків за допомогою технічних засобів.

Правильне документування ходу і результатів слідчої дії передбачає виконання усіх вимог КПК України та інших нормативних актів, що забезпечує законність вилучених зразків та подальшого процесу проведення експертизи.

Отримання зразків належної якості та у необхідній кількості забезпечується дотриманням положень наказу Мін'юсту від 08.10.98 № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», а також шляхом залучення спеціаліста. Допомога спеціаліста може знадобитись на будь-якому етапі отримання зразків, наприклад для планування шляхів й умов їх збору та кількості, безпосереднього відібрання, пакування, кваліфікованого фіксування процесу та консультування щодо складення запитань для експерта [3, с. 201].

Значною також є роль спеціаліста, особливо в таких ідентифікаційних експертизах як трасологічна, дактилоскопічна, почеркознавча, судово-медична, технічна експертизи матеріалів, речовин та виробів. У постанові від 07 вересня 2023 року справа № 686/24376/20 Верховний Суд встановив, що висновок експерта за результатами судово-почеркознавчої експертизи без дослідження вільних зразків підпису обвинуваченого, є недопустимим доказом [10]. Так, відсутність вільних зразків підпису особи при проведенні судово-почеркознавчої експертизи тягне визнання висновку, отриманого за результатами проведення такої експертизи недопустимим доказом через його неповноту та проведення з порушенням вимог п. 3.5 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз і експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз.

Висновки. Таким чином, отримання зразків для проведення ідентифікаційних експертиз в кримінальному провадженні регулюється загальним порядком збору зразків у відповідності до Конституції, КПК України та наказом Мін'юсту від 08.10.98 № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», з урахуванням особливостей конкретної експертизи та положень ст. 245 КПК України.

До способів збору зразків для проведення ідентифікаційних процедур відносяться отримання зразків з речей і документів шляхом тимчасового доступу до речей і документів, біологічних зразків під час освідчування, добровільне надання зразків, отримання зразків під час слідчих (розшукових) або негласних слідчих дій. Разом з тим, при виборі способу отримання зразків існує конкуренція правових норм щодо визначення конкретного порядку вилучення зразків з одягу особи, його окремих елементів чи взяття між тимчасовим доступом до речей і документів та освідчуванням, що може призвести до неоднорідної практики застосування норм і перешкоджання розгляду кримінального провадження, тому такий недолік потребує усунення та конкретизації законодавства з цього питання.

Крім того, правові вимоги щодо отримання зразків з речей і документів шляхом тимчасового доступу до речей і документів також містить ряд проблемних питань, а саме: достатність підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, є оціночним судженням; не зазначаються часові рамки розгляду клопотання про надання тимчасового доступу до речей та докумен-

тів; необхідність додаткового отримання ухвали на проведення арешту при відмові добровільно надати тимчасовий доступ до речей або документів особою. Відтак, необхідним є законодавча конкретизація обставин, що можуть визнаватись достатніми для існування реальної загрози зміни або знищення речей чи документів, встановлення конкретного терміну розгляду клопотання та усунення необхідності отримання додаткової ухвали про обшук при проведенні тимчасового доступу до речей і документів.

Вважаємо, що усунення висвітлених протиріч в кримінальному процесуальному законодавстві України значно оптимізує роботу органів досудового розслідування, що вплине на повноту, оперативність та ефективність проведення досудового розслідування кримінальних проваджень, а також забезпечить дотримання основоположних прав і свобод людини та громадянина відповідно до положень міжнародно-правових актів та практики Європейського суду з прав людини.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 07.01.2025).
2. Кушніт В. П., Палюх А. І., Смук М. І. Порядок одержання зразків для проведення експертизи в рамках кримінального провадження. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2020. Vol 26. P. 141–146. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/319> (date of access: 06.11.2024).
3. Тимчишин А. М. Спеціальні знання у кримінальному процесі України: теорія та практика: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.09. Кропивницький, 2023. 438 с.
4. Зорич О. Феномен ідентичності: конфлікт інтерпретацій. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України*. 2013. №5 (67). С. 4–13.
5. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 07.01.2025).
6. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 07.01.2025).
7. Антошук А.О., Басюк Л.О. Порядок відібрання зразків з речей і документів для експертизи у кримінальному провадженні: критичний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. №77 (2). С. 205–210. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.35> (дата звернення: 07.01.2025).
8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 07.01.2025).
9. Тертишник В. М., Варавя В. В., Сачко О. В. Судова експертологія: курс лекцій для підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 081 «Право» та 292 «Правоохоронна діяльність»; за заг. ред. д.ю.н, професора В. М. Тертишника. Дніпро. 2021. 155 с.
10. Постанова Верховного Суду від 07.09.2023 у справі № 686/24376/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396794> (дата звернення: 07.01.2025).

Анотація

Тирлич Є. В. Аналіз правових засад отримання зразків для проведення ідентифікаційних експертиз в кримінальному провадженні. – Стаття.

У статті розглянуто правові засади отримання зразків для проведення ідентифікаційних експертиз в кримінальному провадженні, визначено значимість дотримання правових норм при їх вилученні для визначення висновку експерта належним та допустимим доказом. В ході проведення дослідження

висвітлено порядок і правила отримання зразків для проведення ідентифікаційних експертиз, що здійснюється відповідно до положень Конституції України, КПК України, наказу Міністерства юстиції від 08.10.98 № 53/5 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень», а також до вимог ст. 245 КПК України, що безпосередньо впливає на якість, повноту та оперативність здійснення досудового розслідування в цілому.

Автором проаналізовано правове регулювання способів отримання слідчим органом досудового розслідування необхідних зразків з речей і документів шляхом тимчасового доступу до речей і документів, біологічних зразків під час освідування, добровільного надання стороною кримінального провадження зразків, а також отримання таких зразків під час проведення слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій.

Крім цього, в дослідженні зазначено наявні законодавчі недоліки щодо порядку отримання зразків для ідентифікаційних експертиз і наголошено на необхідності удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України в частині усунення конкуренції правових норм щодо визначення способу отримання зразків з одягу, його частин чи взуття та вирішення проблемних питань під час вилучення зразків з речей або документів через отримання тимчасового доступу до речей та документів. В той же час, наголошується на необхідності суворого дотримання основоположних прав і свобод людини та громадянина відповідно до положень міжнародно-правових актів та практики Європейського суду з прав людини в питаннях, що стосуються відібрання зразків для проведення експертизи.

Ключові слова: кримінальне провадження, експертиза, ідентифікаційна експертиза, зразки для експертизи, речі та документи.

Summary

Tyrlych Ye. V. Analysis of the legal basis for obtaining samples for identification examinations in criminal proceedings. – Article.

The article examines the legal basis for obtaining samples for identification examinations in criminal proceedings, and states the importance of compliance with legal norms when seizing them for determining whether an expert's opinion is admissible evidence. It is determined that obtaining samples for identification examinations is regulated by the general procedure for collecting samples in accordance with the Constitution, the CPC of Ukraine and the Order of the Ministry of Justice of 08.10.98 No. 53/5 "On Approval of the Instruction on the Appointment and Conduct of Forensic Examinations and Expert Studies and Scientific and Methodological Recommendations on the Preparation and Appointment of Forensic Examinations and Expert Studies", taking into account the specifics of a particular examination and the provisions of Art. 245 of the CPC of Ukraine. The article analyzes the legal regulation of the methods of obtaining samples from things and documents through temporary access to things and documents, biological samples during examination, voluntary provision of samples, obtaining samples during investigative (search) or covert investigative actions. The author emphasizes the existence of shortcomings in obtaining samples for identification examinations and emphasizes the need to improve the current criminal procedure legislation in terms of eliminating the competition of rules on determining the method of obtaining samples from clothing, its parts or footwear and resolving problematic issues when removing samples from things or documents by obtaining temporary access to things and documents. Ascertained the need for legislative specification of the circumstances that may be recognized as sufficient for the existence of a real threat of alteration or destruction of things or documents, setting a specific time limit for consideration of the petition and eliminating the need to obtain an additional search warrant for temporary access to things and documents was identified. Noted that the European Court of Human Rights has expanded the content of the human right not to incriminate oneself by prohibiting the use of coercion against a suspect in order to collect samples for examination, which will be considered evidence of his or her guilt in the future.

Key words: criminal proceedings, examination, identification examination, samples for examination, things and documents.